

Formació repte estratègic

L'educació és el procés intern per el qual les persones amplien i aprofundeixen les seves aptituds, per tant en l'educació es troba la clau per impulsar el desenvolupament personal i col·lectiu dels humans, augmentar la productivitat i la competitivitat. La educació és l'adequació bàsica per garantir el futur i garantir la qualitat de vida. Si com ens diu Paül Natorp *"l'home només es fa home mitjançant la comunicació humana"*, i la comunicació ineludiblement necessita educació. Per tant es necessari qüestionar-se per les raons per les quals no s'atorga a l'educació el caràcter de política estratègica d'Estat; és a dir, blindar-la, preservar-la de les conjuntures i períodes electorals i problemes conjunturals que puguin distorsionar o enfosquir la seva missió, una missió que no sol permet millorar la competitivitat de les empreses, sinó també facilitar la convivència i possibilitar el desenvolupament de societats cada vegada mes multiculturals, intercomunicades i en conseqüència interdependents. Per mantenir la complexitat creixent s'exigeix de fortes i flexibles conviccions, les quals pugin garantir la convivència pacífica, tolerant en la diversitat i sent solidària social tant en l'àmbit local com el global.

Malgrat que la majoria de les veus assumeixen aquests fets, és una realitat contrastada que aquests últims 10 anys han estat infructuosos en aquest crucial camí, el sistema educatiu no ha complert amb la seva missió, i hauríem d'acceptar que el seu producte, és a dir nosaltres, no assolim nivells adequats tant en actituds, bàsiques per afrontar els reptes canviants, com en les aptituds, fonamentals per aconseguir el desenvolupament; així ho expliquen i certifiquen els diversos informes de la UNESCO, OCDE, o els informes PISA, i en l'àmbit català l'últim informe de la Fundació Bofill. El problema és especialment greu a Espanya i Catalunya, però tampoc s'escapen àmplies zones del planeta, on els sistemes educatius no han estat capaços d'atendre les necessitats de formació de tota la població. Serveixi com a exemple que a Amèrica Llatina, segons les estadístiques elaborades per la UNESCO, *"si bé la mitjana d'escolaritat de la població és de 6,3 anys, el 10% dels nens/as provinents de llars amb majors ingressos arriba a 11,4 anys d'escolaritat, mentre que el 10% dels nens/as provinents de llars més pobres només estan a l'escola 3,1 anys"*. Probablement és en aquest punt on resideixi molts dels problemes que frenen el desenvolupament d'aquesta important regió amb la qual compartim estrets llaços culturals.

Com senyalava anteriorment, el problema no és només d'Espanya i Catalunya. Europa en el seu conjunt també presenta problemes en el sistema

educatiu, serveixi com mostra d'això l'última crida de la comissió del tercer quadrimestre del 2007, en el qual, segons un estudi realitzat per la Comissió Europea, es posava en evidència que 1 de cada 6 joves abandona els estudis prematurament, i que 4,6 milions d'europesos entre 15 i 24 anys estan en l'atur, malgrat la falta de mà d'obra que s'ha evidenciat i la bonança econòmica que el món ha gaudit els últims anys. Sabem que la inserció al mercat laboral és un procés complex, ja que més de la meitat dels llocs de treball actuals en la Unió requereixen alta capacitació i capacitat d'esforç i interrelació, unes habilitats i capacitats de les quals manquen gairebé un 25% dels joves europeus d'acord amb les dades de la pròpia comissió.

Les raons d'aquesta situació en l'educació són múltiples, sense oblidar la necessitat de superar la despesa en formació, el problema cal contextualitzar-lo en la seva evolució històrica; en aquest sentit sabem que a Espanya el problema és crònic, ja que a l'inici d'aquest mil·lenni, la inversió en educació a l'Estat espanyol va ser del 4,9% del PIB, una xifra inferior a la mitjana de l'OCDE, (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic), que era del 5,9%, i també menor a la del 1995 que era del 5,5%. Amb aquestes xifres a la ma, a l'inici d'aquest tercer mil·lenni, es constata que Espanya dedicava per alumne uns 5.000 dòlars, un 20% menys que la mitjana que era de 6.361 dòlars, i lluny de països com Estats Units, que destinava 10.000 dòlars, Suïssa amb 9.000 dòlars, o els països del nord d'Europa que superaven els 8.000 dòlars.

Tanmateix no podem centrar la nostra anàlisi en tan sols en incrementar el pressupost, un fet que ha tingut sensibles millores en els últims anys, com es constata en els pressupostos generals de l'Estat per al 2008, ja que en el referent al Ministeri d'Educació i Ciència assolí 6.517, 8 milions d'euros, incrementant-se en un 117% respecte al 2004 en la línia estratègica de potenciar la formació i la inversió en R+D+I. Les raons són múltiples, i per aconseguir una bona formació no cal superar únicament el 6%, recomanat pel Fòrum Mundial de Dakar amb la finalitat d'aconseguir una educació de qualitat per a tots; és necessari explorar les raons de la falta d'èxit del sistema educatiu en els aspectes intrínsecs del model i aquells altres que configuren l'ecosistema escolar, social i familiar, els quals tenen un impacte fins i tot més gran que el derivat dels propis pressupostos. Tan sols amb aquest equilibri serà possible reduir l'abandonament escolar, potenciar la cultura de l'esforç i millorar les perspectives professionals, aconseguint una correlació directa entre retribució, carrera professional i formació. És imprescindible millorar la relació entre el sistema educatiu i la societat, incrementar el sentit de la responsabilitat i la cultura de l'esforç.

En conseqüència, per analitzar el sistema educatiu és necessari considerar el conjunt d'elements que el configuren, és a dir, l'ecosistema on es desenvolupa i presta la seva missió. Cal doncs considerar simultàniament: el sistema escolar, l'organització familiar i l'entorn sociocultural.

Quant al sistema escolar caldria esforçar-se en comprendre l'escola com una comunitat d'aprenentatge i desenvolupament psíquic i físic, la qual es proposa la excel·lència; fomenta el rigor, l'esforç l'esperit crític i la disciplina; valora la ciència; i s'assumeix que en el si d'aquesta comunitat es treballa sincrònicament, tant les aptituds, habilitats i coneixements, com les actituds y la responsabilitat. Un sistema escolar que requereix no sols de docents, sinó també de psicòlegs, metges i nutricionistes amb la finalitat de poder conjugar harmònicament formació i desenvolupament. Tots aquest aspectes que han demostrat la seva idoneïtat en altres indrets son assignatures pendents en el model català i espanyol. Actuar en el sistema escolar implicant i considerant tots aquest aspectes, i de segur que tenim un gran camí per recórrer.

Quant a l'organització familiar, no es pot oblidar que en el nostre país no s'ha assumit que la família és la primera responsable de la formació, i que tots sovint els valors de responsabilitat compartida, el diàleg i els projectes conjunts no existeixen, ni tan sols es contemplem, sovint la família és sols un conjunt de persones, amb freqüència desestructurat, que compareixent un espai i recursos, un fet que complica enormement el procés d'aprenentatge i repercuteix negativament a l'escola.

Finalment, en referència al entorn socio-cultural constatar que tot condueix cap el lleure, l'entreteniment i oci exclusivament evasiu, lluny d'aquells que poden complementar o enriquir el procés formatiu. Manca esport actiu i constant, manquen també els hàbits de lectura, es desaprofita la capacitat pedagògica de la televisió, en especial la pública, en definitiva l'escola té que incorporar una sobrecarrega, que és la associada a disposar de un teixit social amb nivell cultural baix i amb tendència al mínim esforç.

Podem afirmar que la formació es un repte pendent, en el que és necessari fer una aposta integral, potenciant el sistema escolar; facilitant la compatibilitat del desenvolupament professional amb el desenvolupament familiar, amb una clara protecció a les mares tal com es fa en els països del nord d'Europa, en especial en la apoca on els fills son menors; emprar els

recursos públics adreçats a les televisions per desplegar els seu potencial quant a despertar i fomentar la curiositat que porta a l'aprenentatge, al reconeixement del valor dels coneixements i l'esperit tècnic, científic i creatiu.

Tot un conjunt de reptes i assignatures pendents, que configuren una tasca complexa a la qual hi ha que sumar esforços i voluntats, en la que cal generar debat i buscar el consens per fer possible un pacte d'Estat, blindat a les confrontacions electorals i als cicles econòmics, com a única via per afrontar aquest repte estratègic.

Lina Zulueta Fernández.

Filòloga i psicopedagoga.

Membre de la Junta directa del Cercle per al Coneixement.